

mostarine, skelarine i maltarine. Treća skupina su vrlo dobro uređene serije najvažnijih funkcionara gradske uprave u Zagrebu (1600—1850), tržne cijene žita u drugoj polovici 18. stoljeća te nove limitacije cijena žitarica (1800—1843) i najrazličitijih vrsta kruha (1828—1853).

Na kraju valja reći da je osnovna karakteristika knjige vrlo veliko bogatstvo relevantne izvorne građe, izrada brojnih tabličnih prikaza te prezentacija relevantne stručne literature. Kao takva, ova je knjiga nezaobilazni priručnik za svakoga historičara, kako za medijevista tako i za historičare koji se bave istraživanjem novijih razdoblja.

Agneza Szabo

CARLO GINZBURG, I BENANDANTI: STREGONERIA E CULTI AGRARI TRA CINQUECENTO E SEICENTO, Einaudi, Torino 1988, 250 str.

Kada je god. 1966. u *Biblioteca di cultura storica* torinskog nakladnika Einaudia izašlo prvo izlaganje ove omanje, ali briljantno napisane studije znanstvena javnost, koja se zanima za povijesno-antropološka istraživanja, bila je doslovce fascinirana. I u širem krugu čitateljstva knjiga je izazvala veliku pažnju, ne samo u Italiji već i u inozemstvu. Autor to tumači (u razgovoru s piscem ovog prikaza) činjenicom da »stara erudicija« posjeduje izvanredne vrijednosti za tumačenje svijeta i da se ona mora konfrontirati s novim pogledima prema kojima suvremenici gaje sve evidentniju skepsu!

Autor u »Benandantima...« razmatra specifične religiozne fenomene u ruralnoj kulturi Furlanije od druge polovice XVI. do sredine XVII. stoljeća. Zahvaljujući jedinstvenoj i dotad nepoznatoj građi koju je pronašao u Državnom arhivu u Udinama, Ginzburg je uspio individualizirati mentalitet jednoga seljačkog društva čiji su se relikti sačuvali u mnogim dijelovima Evrope. Svoju je pažnju zadržao na čudnoj i čudesnoj agrarnoj sekti — tzv. »benandantima« (kod nas zvanim »krsnici«, »križnjaci«, »zaduhači« i sl.), ljudima iz seljačkoga svijeta stare Furlanije (u čijoj se kulturi isprepleću mnogi slavenski utjecaji), koji su za sebe tvrdili da su »rođeni u košuljici« (*membrana amniotica*) te da zbog toga posjeduju iznimne i natprirodne sposobnosti, osobito onu da se bore protiv vještica i vraga, kako bi sačuvali ljetinu od utjecaja zlih sila i omogućili da polja i dalje budu plodna. U zapisnicima su zabilježene njihove izjave da noću, četiri puta godišnje, zapadaju u neku vrstu poluoniričkog delirija i sa štapovima od sirka vode prave zračne bitke protiv vještica i nečastivog.

Ginzburg nastoji utvrditi rasprostranjenost toga kulta/mita, njegove korijene, značenje, kasnije evoluciju, nastoji utvrditi kako se prema njemu odnosi seljački svijet, a kako službena crkva i njezini inkvizitori koji su provodili istragu. Upravo u tim istražnim spisima Ginzburg pronalazi prvorazrednu, do njegova otkrića i nepoznatu arhivsku građu. On je, pažljivim čitanjem i suptilnim analizama, uspio ne samo rekonstruirati kult/mit o »benandantima«/»krsnicima« te tako iznijeti na vidjelo dio mentaliteta izgubljena svijeta seljačke kulture stare Evrope, već je, što je osobito značajno i vrlo rijetko, iznio na vidjelo izvorne riječi, izjave i tvrdnje samih protagonista. »Benandanti«/»križnjaci« sami iznose svoja vjerovanja, kulturu, pogled na svijet, iznose to svojim rječnikom i načinom izražavanja, bez posrednika i tumača. Narodni kult »dobrih vještica i čarobnja-

ka« iskršava pred čitateljima u svojoj izvornosti, bez ideologije i indoktrinacije učene kulture i »službenog« pogleda na svijet. Zato je ta knjiga iznimno vrijedno svjedočanstvo o svojevrsnoj »kolektivnoj psihologiji« donjih slojeva seljačkoga društva.

Carlo Ginzburg je moderni avangardni historičar naklonjen multidisciplinarnim istraživanjima i proučavanjima fascinantnih fenomena nekadašnje mentalne sfere evropskog čovjeka. Nastavljajući na lijevim, gramšijanskim, tradicijama Ginzburg se afirmirao kao znanstvenik goleme erudicije i naglašenih sposobnosti za najsuptilnije analize povijesnog tkiva u domeni učene i narodne kulture. Te su njegove sposobnosti došle do punog izražaja u knjizi o »benandantima«.

Kult »križnjaka/krsnika« (koji je istovjetan s furlanskim »benandantima«) poznat je i u našim krajevima, osobito u Istri, Dalmaciji i Sloveniji. Metodama terenskog rada etnologa vrlo ga je dobro obradila — i to prije Ginzburga! — Maja Bošković-Stulli (»Istarske narodne priče«, Zagreb 1959. i »Hrvatske i slovenske usmene predaje o krsniku-kersniku«. U: »Usmena književnost kao umjetnost riječi«, Zagreb 1975). Zanimljivo je napomenuti da je rasprava M. Bošković-Stulli nedavno objavljena i na talijanskom jeziku (Testimonianze orali croate e slovene sul Krsnik-Kresnik, *Metodi e ricerche* VII, 1, Udine 1988, 32—50). Ginzburgova studija vraća se izvorima i metodologijom historijske znanosti uspijeva zahvatiti svu puninu problematike, a ne samo njezine ostatke, već prilično iskripljene u usmenoj predaji.

Rođen u Torinu 1939. i student čuvenog Sveučilišta (Scuola normale superiore) u Pisi, svojevrsni talijanski »normalien« — što mu je, uz vlastiti intelektualni angažman, već na početku otvorilo vrata uspjehu — Carlo Ginzburg je u posljednjih četvrt stoljeća izrastao u značajnu figuru evropske historiografije. Svojim je radovima, a osobito analitičkim raspravama »I benandanti«... (1966) i »Il formaggio e i vermi: il cosmo di un mugnaio del'500« (1976), postao jedan od prethodnika današnje »historije mentaliteta« i anticipirao neke od značajnijih tendencija u »novoj historiji«, preduhitivši u tome čak i slavno djelo »Montailou, village occitan« Emmanuela Le Roy Laduriea.

Ipak valja naglasiti da je po metodologiji svojega rada Ginzburg vrlo originalan stvaralac i da se ne može svrstati ni u jednu historiografsku školu ili struju. Znanstvenik velikog formata — po struci historičar, no s velikim afinitetom za antropološki, psihoanalitički, sociološki i filozofski pristup prošlosti, usto blizak i temama iz povijesti umjetnosti i književnosti — Ginzburg je uspio predstaviti u mikrokozmos furlanskih »benandanata« i pokazati kako on zapravo predstavlja dio velikoga »mentalnog univerzuma« medijevalne Evrope. Iz njegove je intelektualne radionice izašla osebujna knjiga o bizarnim izražavanjima svijesti o »agrarnim kultovima« *Cinquecenta* i *Seicenta*, koja je odmah pobudila veliku pažnju i proglašena velikom avangardnom studijom današnje historiografske/antropološke misli. Ona je dosad izvršila značajan utjecaj na suvremenu znanost, ali je, valja naglasiti, pobudila i neočekivano zanimanje među čitateljstvom: u Italiji je izašlo pet izdanja (1966—1988), a prevedena je na francuski (1980), njemački (1981), engleski (1983), japanski (1985), nizozemski (1986), dok je portugalski upravo u tisku.

Držim zato da bi Ginzburgovu studiju trebalo objaviti i u našem prijevodu, kako zbog njezine znanstvene vrijednosti tako i zbog poticaja koji će ona dati istraživanju narodne kulture i zbog dopune spoznaja koje o tom fenomenu već posjedujemo.

Miroslav Bertoša

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAC: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELIJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Narudžbe šaljite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 30.000 d

Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1989.